

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE A PROJEKTOWANIE BEZPIECZNYCH PRZESTRZENI

Współczesne bezpieczeństwo jest pojęciem złożonym i wieloaspektowym, przy czym stanowi zagadnienie fundamentalne dla systemów międzynarodowych, państwa i jednocześnie obywateli. Nie odnosi się już tylko i wyłącznie do bezpieczeństwa militarnego czy też polityczno-militarnego, ma wymiar znacznie szerszy. Stało się pojęciem kryjącym w sobie również kwestie bezpieczeństwa ekonomicznego, społecznego, eko-bio-meteo i publicznego.

Bezpieczeństwo narodowe i szeroka gama problemów związana z tym pojęciem stanowi tematykę wielu różnych konferencji, seminariów i narad. Wydarzenia w środowisku bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego przebiegają obecnie w sposób nieomal lawinowy, często chaotyczny i podkreślają tym samym ważność problematyki bezpieczeństwa w geostrategii i polityce państwa. Dla kształtowania bezpieczeństwa narodowego potrzebne jest zaangażowanie i współdziałanie wielu instytucji, urzędów, organizacji społecznych (pozarządowych - NGO`s, *Non Governmental Organizations*) uzupełnianych o szerokie spektrum uwarunkowań.

Tymczasem, określony ład w sferze życia publicznego, polegający na przestrzeganiu zasad współżycia społecznego, respektowania istniejących i powszechnie uznanych norm zachowania się w kontaktach społecznych i przy korzystaniu z urzędów publicznych stanowi istotę pojęcia bezpieczeństwo publiczne*. W najbardziej ogólnym zdefiniowaniu pojęcie bezpieczeństwa publicznego oznacza stan, w którym nie są popełniane przestępstwa, zwłaszcza przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu. Na jego główną treść składają się dwa, ściśle zachodzące na siebie obszary:

- **porządek publiczny** – czyli uporządkowany odpowiednimi przepisami, wolny od zakłóceń bieg życia zbiorowego

- **spokój publiczny** – to niezakłócony stan równowagi psychicznej nieokreślonej liczby osób, przy czym wykroczenie przeciwko spokojowi publicznemu wywołują zakłócenia tego stanu (zaniepokojenie, oburzenie, itp. reakcje ludzi).

Współczesne bezpieczeństwo z jego szeroko rozumianą istotą stało się zjawiskiem, które frapuje już nie tylko wąskie kręgi ekspertów. Stało się ono obszarem zainteresowań coraz szerszego grona obywateli, a w tym również kręgów naukowych. Potrzebę bezpieczeństwa publicznego i wiążącego się z nim „porządku publicznego” należałoby zwięzić do takiego rozumienia jak to generalnie zostało przyjęte w nauce *criminal justice*, ale w życiu człowieka jest tak stare jak historia cywilizacji ludzkiej. Poza tym, bezpieczeństwo publiczne często jest określane jako sytuacja zapewniająca pełnię rozwoju osobistego jednostki w układzie społecznym i narodowym.

Kategorie pojęciowe „porządku publicznego” oraz „spokoju publicznego” są pojęciami niedookreślonymi i przez to bardzo trudnymi do precyzyjnego zdefiniowania, w związku z czym ich szczegółowe znaczenie nie zostało wyjaśnione w obowiązującym stanie prawnym. Oba pojęcia należy

rozumieć w szerokim znaczeniu. Również doktryna prawa definiuje pojęcie „porządku publicznego” i „spokoju publicznego” w szerokim znaczeniu,

Oba pojęcia są często używane zamiennie, ale chodzi o „stan dotyczący nie do końca precyzyjnie oznaczonego kręgu podmiotów, który zapewnia normalne i bez przeszkód funkcjonowanie życia społecznego w różnych dziedzinach”⁴¹. Pojęcia „porządek publiczny” i „spokój publiczny” można kojarzyć ze stanem obejmującym pewien ład w sferze życia publicznego, polegający na przestrzeganiu zasad współżycia społecznego, respektowaniu istniejących i powszechnie akceptowanych, norm zachowania w kontaktach społecznych i przy korzystaniu z urzędzeń publicznych itp. Ogólnie mówiąc, chodzi o taki stan dotyczący nie oznaczonego kręgu podmiotów, który zapewnia normalne i bez nagłych przeszkód funkcjonowanie życia społecznego w „różnych dziedzinach”. Nie budzą więc wątpliwości wielowiekowe oczekiwania i dążenia ludzi do zapewnienia sobie wszelkimi sposobami i metodami bezpieczeństwa publicznego.

W okresie ostatnich trzydziestu lat coraz bardziej znaczącym staje się pojęcie i zasady oraz sztuka architektoniczna tzw. **projektowania bezpiecznych przestrzeni** (*CPTED – Crime Prevention Through Environmental Design*). Założenia koncepcji projektowania bezpiecznych przestrzeni są rozwijane głównie w USA, Kanadzie, Holandii, południowych landach Niemiec. W Wielkiej Brytanii koncepcja ta określana jest właśnie jako projektowanie bezpiecznych przestrzeni - *Secured by Design*.

Koncepcja, czy też idea bezpiecznych przestrzeni obejmuje szerokie obszary projektowania architektonicznego w połączeniu z zabezpieczeniami mechanicznymi i elektronicznymi oraz wytwarzanie poczucia społecznej więzi, jedności i odpowiedzialności ludzi za środowisko w którym żyją i mieszkają w celu ograniczenia czynów prawnie zabronionych. Jest to więc koncepcja mająca na celu dążenie do zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom i poprawienie jakości ich życia. Mieści się w obszarze bezpieczeństwa publicznego. Są to więc metody interdyscyplinarnie łączące wiedzę z zakresu planowania przestrzennego, urbanistyki, architektury, psychologii, socjologii, kryminologii, a także techniki.

W sumie, główne cele operacyjne w realizacji projektów i przygotowywaniu konkretnych rozwiązań „bezpiecznego środowiska” przekładają się na problem bezpieczeństwa obywateli. Można wymienić kilka podstawowych, cząstkowych celów będących ogniskową nowoczesnego kształtowania swego otoczenia:

- ograniczenie intruzom wstępu do jasno określonej strefy prywatności;
- zmniejszenie (wykluczenie) aktów wandalizmu;
- znaczna redukcja czynów zabronionych (kradzieże, napady, porwania);
- stworzenie środowiska nieatrakcyjnego dla intruza, napastnika np. brak miejsc umożliwiających ukrycie się, zaczajenie itp.;
- wzmocnienie tożsamości i więzi społecznej wśród mieszkańców;
- ograniczenie ruchu (jego wyciszenie);
- stworzenie miejsca sprzyjającemu wypoczynku;

⁴¹ - szerzej, zob. *Prawo administracyjne*, red. M. Wierzbowski, Wyd. Prawnicze PWN, Warszawa 1999, s. 602-603.

- wzmocnienie poczucia odpowiedzialności wśród mieszkańców za dobro wspólne;
- zmniejszenie aktywności Policji;
- zapewnienie szerokiego poczucia bezpieczeństwa, które jest jedną z głównych potrzeb człowieka

W Polsce od kilku lat pracuje się nad wprowadzeniem krajowego programu „**Bezpieczna Przestrzeń**”, wykorzystującego zaadaptowane do polskiego prawa i krajowych warunków oraz mentalności społeczeństwa, a także założenia i metody CPTED sprawdzone w praktyce na lokalnych społecznościach w Holandii, Wielkiej Brytanii i USA.

Program ten ma na celu projektowanie budynków i zarządzanie osiedlami w taki sposób, aby maksymalnie zwiększyć bezpieczeństwo mieszkańców i ograniczyć możliwości potencjalnych wandalów czy złodziei. W projekcie podkreślono wartość ochrony „przestrzeni publicznej” poprzez dopilnowanie szczegółów, takich jak sprawne oświetlenie ulic i klatek schodowych, projektowanie budynków bez niebezpiecznych załomków i wnęk oraz umieszczenie wokół bloków ławek i koszy na śmieci odpornych na zniszczenie. Zwrócono uwagę także na znaczenie szybkiego usuwania zniszczeń spowodowanych przez wandalów, aby nie stały się zachętą i inspiracją dla innych.

W projekcie jest także mowa o bezpiecznych, dobrze widocznych z okien parkingach oraz o „przejrzystym otoczeniu” Program jest pomysłowym, precyzyjnym i konsekwentnie opracowanym sposobem zadbania o bezpieczeństwo mieszkańców osiedli, bez konieczności zmiany prawa i dużych nakładów finansowych.

Koncepcja bezpiecznego projektowania przestrzeni, realizowana jest i przebiega według czterech strategii:

- **naturalny nadzór (obserwacja)** - polega na rozmieszczeniu oświetlenia, urządzeń, budynków, zieleni, aktywności ludzkiej w taki sposób, aby zwiększyć pole obserwacji otoczenia. Jeżeli nawet nikogo nie ma w pobliżu ewentualny napastnik może czuć się obserwowany (jest widoczny);

- **naturalna kontrola dostępu** - to sztuka rozmieszczenia wejść, wyjść, chodników, dobór odpowiedniego ogrodzenia i gatunków zieleni, które wyznaczają trasy publiczne i zapewniają ograniczony dostęp dla osób nieuprawnionych do stref prywatnych i tym samym zapewniają poczucie bezpieczeństwa osobom uprawnionym;

- **wyodrębnienie terenu** - to oddzielenie przestrzeni publicznej od niepublicznej za pomocą jednoznacznej granicy informującej o przynależności danego terenu. Strefy własności możemy wskazać przez odpowiednie usytuowanie chodników, płotów, ogrodzeń, budynków, znaków i napisów (w tym czytelnych tablic informacyjnych), doboru odpowiedniego koloru do oznaczeń stref;

- **zastosowanie technicznych środków ochrony i dostępu, zarządzanie i konserwacja** - chodzi tu o zastosowanie rozwiązań mechanicznych (odpowiednie rygle i zawiasy w drzwiach, wzmocnione szyby, kraty, rolety itp.) elektronicznych (sygnalizacja alarmowa, kontrola dostępu – wideo i domofony, telewizja dozorowa) w celu ochrony osobistej oraz dobra wspólnego.

Zarządzanie i konserwacja tych zabezpieczeń oraz wszystkich pozostałych elementów fizycznej przestrzeni zapewnia poczucie troski o własność i dobro wspólne, a także zniechęca do popełniania czynów zabronionych. Użyte środki oraz konieczność dokonywania ich okresowej konserwacji powinny być uwzględnione już w procesie projektowania.

Można powiedzieć ogólnie, że w tej metodzie najważniejsze są rozwiązania architektoniczno-urbanistyczne, oświetlenie i środki techniczne. Jednak następnym etapem powinna być konsolidacja lokalnej społeczności, utworzenie zgranej wspólnoty mieszkańców.

Bardzo ważną rolę – zwykle niedocenianą przez techników – ma także stworzenie w osiedlu miejsc aktywności sąsiedzkiej oraz kreowanie wydarzeń wpływających na integrację i zacieśnienie więzi społecznych. Tak powstaje lokalna społeczność odpowiedzialna za dobro wspólne i dobrze rozumiejąca problem bezpieczeństwa.

Korzyści wynikające z projektowania i realizacji koncepcji „bezpiecznego środowiska” nie zawsze są wymierne, ale na pewno poprawiają komfort psychiczny mieszkańców, dają poczucie bezpieczeństwa:

- wymierne dla deweloperów ponieważ ludzie wolą korzystać ze sprawdzonych rozwiązań gwarantujących bezpieczeństwo;
- na osiedlach takich wzrasta dynamika społeczna (powstaje wspólnota, ludzie są otwarci);
- dobro wspólne nie jest zagrożone przez akty wandalizmu;
- jak wykazuje statystyka, lokale na osiedlach wyróżnionych certyfikatem bezpieczeństwa zyskują ok. 15% na wartości;
- radykalnie maleje ilość czynów zabronionych;
- zmniejsza się ryzyko wiktymalizacji.

W rejonie otwockim, na bazie rozwoju budownictwa indywidualnego i komunalnego są podejmowane od kilku lat działania zmierzające do poprawy estetyki oraz funkcjonalności budynków prywatnych i użyteczności publicznej poprzez projektowanie nowych rozwiązań architektonicznych. Wpisują się one, chociaż raczej nieświadomie i nieśmiało w realizację koncepcji „bezpiecznych przestrzeni” (np. zdjęcie 1 i 2).

Zdjęcie nr 1. Segmenty na Osiedlu Żeromskiego
w Otwocku /realizacja: Przedsiębiorstwo
Budowlane „Stocki” Sp. z o.o./

Zdjęcie nr 2. Przedszkole w m. Józefów /realizacja:
Przedsiębiorstwo Budowlane „Stocki” Sp. z o.o./

Należy uznać, że w Polsce działania na rzecz kształtowania „bezpiecznych przestrzeni” są mało popularne, nie uświadamiane w szerszej skali. Wynika ten fakt zapewne z małej aktywności ludzi (mieszkańców) do angażowania się w jakiegokolwiek działania społeczne.

PUBLIC SECURITY AND DESIGNING SAFE SPACE

The author presented dissertation on Public security and designing safe space. In the introduction, multi-aspect, complexity and great significance of contemporary security as a social phenomenon have been highlighted. Comprehension of public security notion has been explained. Then, a concept of safe space and national program Safe Space have been presented that is a realization of that concept among other in Otwock and Józefów.